

På rundtur i mors mave

Tak til Kraka-pris bestyrelsen og tak til Lene Myong for introduktionen. Det er med stor fornøjelse, at jeg i dag modtager denne fine pris og inviterer jer på et lille kik ind i min forskning om 3D/4D ultralydsskanning: Prænatale portrætter, kærlighed ved første blik. Den forskning, som i dag honoreres, er baseret på feltarbejde på en dansk og en amerikansk ultralydsklinik – observationer som fandt sted fra 2007 til 2009.

Både den danske såvel som den amerikanske klinik er private klinikker – klinikker hvor den vordende families gode oplevelse er i centrum. Klinikker hvor gravide bliver mødt med kaffe, te og småkager samt en storsmilende jordmoder – en transformationsorienteret oplevelse, en rundtur i mors mave, hvor baby underholder os på fladskærmen, og hvor vi får et guidet blik ind i det indre: Her sutter baby på navlesnoeren, putter sig ind til moderkagen, smiler og leger gemmeleg med os, samtidig med at de vordende forældre øver og eksperimenterer med en ny identitet – som mødre, fædre, bedsteforældre og – måske sågar som storesøster eller storebror til en lille ny konkurrent.

I mit arbejde anskuer jeg ultralydsskanningerne som en form for bioturisme og henter min inspiration fra kommunikations- og teknologiforskeren Kim Sawchuk. I skanningen bliver noget indre til noget kendt. Livmoderen bliver til babys første "hjem", en "legeplads", et "værelse", mens navlesnoeren bliver til en "sut" og moderkagen en "hovedpude" eller en "dyne". Her bliver noget småt også til noget stort. Til trods for at et 26 uger gammelt foster kun vejer cirka 900 gram, så ligner det på fladskærmen en nyfødt baby med runde kinder og dobbelthage. I skarp modsætning til den grå og uklare 2D ultralydsskanning, som fordrer en ekspertlæsning, så fremstår fostret i 3D skanningen ikke som en udefinerbar kødklump, men snarere som en dukkehusbaby.

På de private klinikker guides deltagerne på rundtur gennem livmoderens indre, og jordmoderen formidler legende og entusiastisk fostrets bevægelser samt de indre organer i idealistiske termer: Nyrer bliver til "de flotteste nyrer" og hjernens struktur til "den fineste hjerne". Ikke alene får deltagerne et udvidet kendskab til fostrets anatomi, men fostret får også personlighed og i vores sammenhæng nok så interessant – også køn.

Køn formidles i skanningerne både legende og stereotyp. Hvor piger er prinsesser, så passer drengene meget godt til Dansk Folkepartis forårs-forslag om at lette politiets arbejde ved at DNA registrere alle nyfødte drengebørn – de er nemlig oftest i skanningen positioneret som små banditter. Dertil kommer fortællinger, som legende understøtter gængse forestillinger om køn og seksualitet. Pigers blufærdighed (som i billedmaterialet er repræsenteret ved samlede ben), større smidighed (foden i

mundten), danseevner (når baby sparker med fødderne) og Hollywood-læber (fyldige læber) sættes op imod drengene, som frimodigt viser det hele (tissemanden som ligger og svømmer i fostervandet), spiller fodbold (når de sparker med fødderne) og har – i de danske skanninger – Kim Larsen-mund (stor og bred mund). Deltagerne er entusiastiske i tildelingen af kønnede træk, samtidig med at enkelte udtrykker bekymring over adfærd eller udseende—det være sig tykke ben eller store ører. På den måde er køn og udseende en valør, som synes at bekræfte deltagerne i, at barnet er sundt og velskabt.

På klinikkerne blander køn sig med både nationalitet, etnicitet og seksualitet. En amerikansk vordrende mor udtrykker stor lettelse, da hun hører at hendes kommende barn er en dreng: "Så behøver jeg kun at bekymre mig om en tissemand," siger hun og positionerer derved fostret som ikke alene et heteroseksuelt drengefoster, men også pigers seksualitet, herunder deres uskyld, som både vigtig og vanskelig at beskytte og drenge som udfarende i deres lyst til piger. Også nationalitet og etnicitet sniger sig ind i ultralydsskanningen: Hvor man bider mærke i en lille opstoppertud på den danske klinik, så bliver det på den amerikanske klinik bemærket, at spansk-amerikanske fostre er langt mere gestikulerende og derfor også iscensat som "naturligt" mere temperamentsfulde.

En rundtur i mors mave er både en materiel, diskursiv og social begivenhed. Den form for bioturisme, som vi her er vidne til, er desuden en medieret oplevelse, der mobiliserer og konfigurerer det indre, samtidig med at den gravide og hendes gæster positioneres og positionerer sig som medaktører. I formidligen af skanningen får fostret både køn, nationalitet og personlighed, samtidig med at de kommende forældre får en mulighed for at øve og gøre forældre rigtigt.

Med de kønsteoretiske briller kan vi se, hvorledes fokus tydeligvist skifter fra mor til foster, fra mave til medie, fra mors bånd med den endnu-ikke-fødte til fars bånd – og i det skifte tings- og rumliggøres den gravide krop, samtidig med at de små begejstringsudbrud (hvad man kan fristes til at kalde de små ultralyds-gasmer, som deltagerne næsten ufrivilligt lader komme til udtryk) er med til at forskyde og måske også problematisere vores forståelse af grænserne mellem menneske og maskine, det derinde og det herude. Tredimensionel skanningsteknologi tilføjer en simuleret realisme til graviditeten og søger at intensivere oplevelsen af at være gravid.

Deltagerne får forstærket deres tro på, at der faktisk er noget "derinde", samtidig med at de udtrykker tilfredshed med, at de nu mere fortrøstningsfuldt kan købe det rigtige (kønnede) babyudstyr. Observationerne viser, hvorledes kommende mødre og fædre bruger velkendte fortolkningsrammer i deres forhandling og interaktion med ny teknologi, men også samtidig hvordan de bliver medforfattere på fortællingerne og det særligt, hvad angår fostrets køn, personlighed og sågar dets intentioner.

Formidlingen er med til at skabe et slægtskab hvor det nye familiemedlem får en plads.

Vi kan altså, mener jeg, med fordel forstå nye visualiseringsteknologier og de biomedicinske praksisser, som følger i kølvandet herpå med køns- og teknologibevidste, oplevelseskulturelle og i dette tilfælde også humanistiske briller.

Afslutningsvist skylder jeg flere "tak" for den fornemme pris. Tak til Else Høyrup og Foreningen for Kønsforskning. Tak til Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation som støttede mit feltarbejde. Tak til mine fantastiske kolleger på Kultur og Formidling i Odense –Anne Scott og Karen Hvidtfeldt – som altid støtter op og hilser mine ideer velkomne, til min kollega og ven Dag Heede hvis arbejde inspirerer og giver mig smil på læben og sidst – men ikke mindst – en stor og uforbeholden tak til personalet på klinikkerne og de familier, som bød mig velkommen..